

Силабус
навчальної дисципліни
Сучасні тенденції розвитку лінгвістики
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма	Освітньо-професійна програма «Філологія»
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.1 Українська мова і література
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти	другий (магістерський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни	факультатив
Викладач	кандидатка філологічних наук, доцентка Ольга СОПІНА
Кафедра	української мови та славістики
Посилання на курс на сайті університету	https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=3689
Контактний телефон	+38 050 640 40 05
E-mail викладача:	senichevaolga76@gmail.com
Консультації	відбуваються за попередньою домовленістю; усі запитання можна надсилати на електронну скриньку, зазначену в силабусі

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3/ 90 год.	12 год.	12 год.	66 год.	-

Семестр: 1.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: парадигма дослідження, методологія, методи та прийоми дослідження.

Метою викладання навчальної дисципліни «Сучасні тенденції розвитку лінгвістики» є удосконалити компетентність філолога та ознайомити здобувачів вищої освіти зі специфікою сучасних теоретичних та експериментальних методів дослідження мовних явищ у різних галузях лінгвістики.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Сучасні тенденції розвитку лінгвістики» є

- розвинути здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, генерування нових ідей; до пошуку, систематизації та критичного аналізу інформації з різних джерел;

- поглибити знання у галузі філології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових філологічних знань, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку;

- виробити навички збирати дані для філологічного дослідження, систематизувати та інтерпретувати їх; аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів; розв'язувати широке коло проблем і завдань у галузі філології на основі розуміння їх природи, чинників впливу, тенденцій розвитку і з використанням теоретичних та експериментальних методів;

- сформувати здатність до реалізації завдань міждисциплінарних філологічних досліджень, до лінгвокреативної діяльності в науково-інноваційній сфері, до викладацької діяльності в межах спеціальності.

Обов'язковою складовою частиною навчального процесу є **самостійна робота**: опрацювання відповідної наукової та спеціальної літератури, спрямованої на розвиток навичок науково-дослідницької роботи в області лінгвістики. Передбачено самостійну роботу з підручниками, посібниками, термінологічними та іншими видами словників, навчальною та довідковою літературою.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти буде **знати**:

- основні класичні та новітні лінгвістичні концепції;
- фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації;
- глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження;
- основні закономірності та особливості сучасних тенденцій розвитку лінгвістики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти буде **вміти**:

- 1) вільно володіти лінгвістичною терміносистемою із сучасних тенденцій розвитку лінгвістики;
- 2) умотивовано обирати та застосовувати спеціальні й загальнонаукові методи для проведення наукового дослідження;
- 3) формувати й обґрунтовувати власну наукову концепцію;
- 4) запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології.

ЗМІСТ КУРСУ:

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1. Сучасна семасіологія

Тема 1. Вступ. Основні наукові парадигми та їх інструментарій в сучасній лінгвістиці.

Предмет і завдання курсу.

Наукові лінгвістичні парадигми на межі їх виділення у хронотопі.

Характеристика головних наукових парадигм лінгвістики.

Класифікація методів наукового дослідження. Загальнонаукові методи. Спеціальні методи.

Тема 2. Головні теоретичні проблеми сучасної семасіології.

Семасіологія як розділ науки про мову. Об'єкт і предмет сучасної семасіології.

Проблема дефініції значення.

Проблема типологізації.

Проблема структури ЛСВ багатозначних слів.

Проблема семної типології.

Проблема механізму утворення метафори.

Проблема валентності.

Проблема конотації.

Змістовий модуль 2. Сучасні ономасіологічні дослідження

Тема 3. Теорія номінації в історичному аспекті.

Заснування ономасіологічної науки та її розвиток. Концепція довільності мовного знака. Теорії референції та функціоналізму. Ономасіологія в 60-і рр.

Визначення пропозитивної номінації. Функціональна та семантико-структурна галузі сучасної ономасіології.

Поняття денотата, сигніфікату, референту, десигнату та проблема когнітивно-лінгвістичної природи найменування. Концепція внутрішньої форми.

Тема 4. Сучасне розуміння поняття ономасіологічної структури (ОС).

Дослідження щодо проблеми мотивації та типології мотивації.

Традиційна диференціація типів номінації.

Номінація в дискурсі.

Визначення ономасіологічного контексту. Сучасні тенденції в дослідженні ономасіологічного контексту.

МОДУЛЬ 2

Змістовий модуль 3. Актуальні проблеми психо- та етнолінгвістики

Тема 5. Сучасні психолінгвістичні дослідження.

Психолінгвістика як наука. Американська психолінгвістична школа. Радянська психолінгвістична школа.

Перспективи сучасної нейролінгвістики.

Аналітичний огляд сучасних проблем психолінгвістики.

Проблема породження мовлення. Концепція Ч. Осгуда (необіхевіоризм). Концепція генеративізму. Циклічні моделі.

Проблема сприймання мовлення. Проблема мовної пам'яті. Сучасна модифікація типів мовної пам'яті.

Психосемантика як галузь психолінгвістики.

Методи сучасної психолінгвістики.

Тема 6. Етнопсихолінгвістика як нова галузь науки про мову.

Розвиток етнопсихолінгвістики.

Європейська етнопсихолінгвістика.

Американська гіпотеза Сепіра-Уорфа та концепція лінгвістичного детермінізму.
Радянська теорія інваріанта О.О. Леонтьєва та принцип мовної додатковості Г. Брутяна.
Контрактивні дослідження в Україні 60-70-х р.
Етнопсихолінгвістичне перекладознавство: проблеми, методи, перспективи.

Змістовий модуль 4. Сучасна когнітологія

Тема 7. Когнітологічний напрям сучасної лінгвістики.

Когнітологія як сучасна галузь мовознавства: розвиток та перспективи.

Когнітивна наука та когнітивна лінгвістика.

Зв'язок когнітології з іншими розділами мовознавства.

Сучасні проблеми та завдання когнітології.

Тема 8. Теорія картини світу.

Принципи аналізу концептосфери людини.

Типи фреймових структур.

Теорія прототипів як моделювання концептосистеми. Концепція «семантичних примітивів» А. Вежбицької. Методика І.О. Мельчука та О.К. Жолковського.

Сітьовий підхід до моделювання концептосфери. Дослідження когнітивної метафори. Символ в когнітивному аспекті. Концептосистема у процесі творення дискурсу. Поняття ментального лексикону мови та концептосистеми мови.

МОДУЛЬ 3

Змістовий модуль 5. Функціональний напрям сучасної лінгвістики

Тема 9. Сучасна методологія функціональної лінгвістики.

Традиції та передумови виникнення сучасного функціоналізму.

Напрями світової функціональної лінгвістики. Західноєвропейська функціональна лінгвістика. Радянська функціональна лінгвістика. Американська функціональна лінгвістика.

Тема 10. Інтеграція функціональних підходів у науці.

Категоризація функціональної семантики.

Функціонування категоріальних засобів у мовленні.

Змістовий модуль 6. Сучасна теорія тексту

Тема 11. Стратегії та тактики сучасної теорії тексту.

Розвиток лінгвістики тексту, принципи і методи сучасного дослідження. Основні проблеми.

Текст як комплексне явище. Тенденції сучасних досліджень щодо визначення текстових ознак.

Тема 12. Типологізація текстових категорій.

Варіації видів текстової категорії. Перспективи досліджень сучасної теорії тексту. Поняття контексту, типологія контекстів. Текстова імплікація та імплікативні зв'язки.

Методи навчання: словесні (лекція, бесіда, навчальна дискусія), наочні (спостереження, ілюстрування, відеометоди), практичні (вправи різних типів, навчально-продуктивна робота), домашні завдання, самостійна робота (читання, вивчення, реферування, постерна робота).

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): курс „Сучасні тенденції розвитку лінгвістики” на філологічних факультетах педагогічних університетів належить до числа дисциплін, що мають важливе теоретичне і практичне значення, оскільки вміння робити лінгвоаналіз мовних одиниць, текстів полягає не лише у виробленні навичок наукового дослідження, а й у демонстрації окремих методик лінгвістичних досліджень із метою застосування їх при написанні кваліфікаційних робіт.

Відвідування курсу: конспекти лекцій, розпис тем та завдань з кожної теми (домашнє завдання, проект, постер) для практичних занять (або семінарів), слайди будуть завантажені в електронну систему Moodle та скриньку групи. Зауважте, що конспекти лекцій дають лише загальний контур тем, що обговорюються на заняттях. Вони не містять усіх важливих деталей. Відвідування занять – обов'язковий компонент вашої навчальної діяльності. Вам потрібно бути присутнім на заняттях, готовим до виконання тестів і завдань. Якщо ви пропускаєте поточні заняття, вам рекомендується самостійно прочитати (або вивчити) поданий матеріал та уточнити інформацію, що обговорювалася на занятті, у своїх одногрупників.

Технічне і програмне забезпечення/обладнання, наочність:

- робоча програма курсу;
- тексти лекцій;
- мультимедійні презентації лекцій;
- плани практичних занять та завдань до самостійної роботи;
- доступ до дистанційного курсу на сайті університету.

Список рекомендованих джерел:

Основний

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: підручник. Київ: Академія, 2008. 240 с. (Альма-матер).
2. Дойчик О. Я. Сучасні лінгвістичні теорії: метод. рекомендації. Івано-Франківськ: ПНУ, 2015. 68 с.
3. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії / А.П. Загнітко. Донецьк: ДонНУ, 2006. 338 с.
4. Ковалик І. І., Мацько Л. І., Плющ М. Я. Методика лінгвістичного аналізу тексту. Київ: Вища школа, 1984. 120 с.
5. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: посібник для вузів. Київ: Академвидав, 2004. 208 с.

Допоміжний

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 343 с.
2. Гайдаєнко І. В. Дистрибутивний аналіз як метод дескриптивної лінгвістики. *Південний архів: філологічні науки: зб. наук. праць*. Вип. XXI. Херсон: ХДУ, 2003. С. 130-133.
3. Дащенко Н. Лінгвістика тексту й основи лінгвоаналізу : методичні рекомендації. Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. 63 с.
4. Дистрибутивний аналіз. Методика безпосередніх складників. Трансформаційний аналіз – методи лінгвістичних досліджень [Електронний ресурс]. URL: <http://www.bestreferat.ru/referat-163373.html2>.
5. Зеленько А. С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних учень. Аспекти, методи, прийоми та процедури вивчення мови : посібник. 2-е вид., перероблене. Луганськ: Альма-матер, 2002. 283 с.
6. Міщенко М. М. Українські національні архетипи: від колективного несвідомого до усвідомленої національної ідентичності (до актуальності методології архетипічного аналізу). [Електронний ресурс]. URL: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/etic/Mishhenko-M.M.-Ukrayinskinatsionalni-arhetypu.pdf>.
7. **Єценко Т. А.** Феномен художнього тексту: комунікативний, семантичний і прагматичний аспекти: монографія / наук. ред. проф. Степаненко М. І. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2021. 470 с.
8. Косенко Ю.В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2011. 187 с.
9. Мацюк Г. До витоків соціолінгвістики: соціолінгвістичний напрям у мовознавстві. Львів, 2008. 432 с.
10. Методи лінгвістичних досліджень [Електронний ресурс]. URL: http://knowledge.allbest.ru/languages/2c0a65625b3ac68a5c53b88521216c27_0.html.
11. Миронюк Н. П. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: збірник вправ і завдань. Київ: Вища школа, 1993. 159 с.
12. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. Київ: ВЦ Київський університет, 1999. 308с.

Інформаційні ресурси

1. bdpu.org : сайт Бердянського державного педагогічного університету .
2. <http://www.slovnyk.net>.
3. <http://www.wikipedia.org>.
4. <http://www.ostriv.in.ua>.
5. <http://www.ukrlit.vn.ua>.
6. <http://www.ukr-in-school.edu.ua.net>.
7. <http://www.nsu.ru/education/virtual/discourse.htm>.
8. http://ruthenia.info/text/lang/index_all.htm.
9. <http://litopys.org.ua/links/inmovozn.htm>.
10. <http://www.novamova.com.ua>.
11. <http://www.mova.info>.